3rd International Conference on Research of Agricultural and Food Technologies, 2023 October 04 & 06 - Adana, Turkiye (Indexed in Bio Web of Conferences)

Adana ve Mersin İlleri Dağ Köyleri Hayvan Yetiştiricileri Kooperatifleşme Bilgi Düzeyi ve Beklentileri

Serap GÖNCÜ Şerife ERGÜL Atalay ERGÜL Özgül ANİTAŞ

ÖZET

Bu çalışmada dağ köylerinde yaşayan yetiştiricilerin kooperatifleşmeye bakış açıları, kooperatiften beklentileri tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu araştırma, 2023 yılı Mart ve Temmuz ayları arası dönemde Adana ve Mersin dağ köylerinde hayvancılık yapan 80 yetiştirici ile anket çalışması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Öncelikle literatür çalışması yapılmış ve ön yetiştirici görüşmeleri ile anket soruları hazırlanmıştır. Araştırmanın ana evreni, öncelikle bölge dağ köylerinde hayvancılıkla meşgul olan kişilerden gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Bu amaçla hazırlanan anketler yüz yüze görüşmeler yoluyla uygulanmıştır. Araştırma anket formları, araştırma amaçlarını karşılayacak şekilde ankette öncelikle sosyo-demografik yapı ve kooperatif üyeliği, kooperatife bakış ve kooperatiften beklentileri içeren soruları içeren alt başlıklar halinde 20 dakikayı geçmeyecek şekilde Anket soruları düzenlenmiştir. Kooperatifte dikkat ettiğiniz en önemli husus nedir sorusuna %45'i Kooperatifin o güne kadarki faaliyetleri diyerek yanıtlamışlardır. Üye olmayı düşündüğünüz bir kooperatifte aşağıdakilerden hangisinin varlığı sizi en çok rahatsız eder? sorusuna ise %75'İ yolsuzluk diyerek yanıt vermişlerdir. Bu cevabın %75 düzeyinde yüksek oranda yer alması yetiştiricilerin olumsuz tecrübe ve duyum sahibi olmaları ile açıklanabilir. Bu durum yetiştiricinin kooperatif üyeliğine soğuk bakma nedeni sayılabilir. Ankete katılanların kooperatif yönetimine bakış açılarına dair sorulan 27 sorudan sadece "işletmeme kaliteli, ucuz, zamanında ve güvenilir hammadde temininde zorlanmıyorum" sorusuna kesinlikle katılmıyorum diyen %5'lik bir grup ve 13 soruya da katılmıyorum diyenlerin oranı da %5 ile %40 oranında olduğu anlaşılmaktadır. Ankete katılanlar kooperatiften en önemli beklentilerini %75 oranında yönetimde adalet ve şeffaf yönetimdir" diyerek cevaplamışlardır.

Sonuç olarak, çekincelerin dikkate alınarak eğitim ve bilgilendirme toplantılarının dile dile getirilen çekincelerin dikkate alınarak düzenlenmesi ve başarılı örneklerin yerinde inceleme ile tecrübe edilmesinin faydalı sonuçlar vereceği anlaşılmaktadır.

Anahtar kelimeler: **Dağ Köyleri, Yetiştirici, Kooperatifleşme, Beklentiler**

Mountain Villages in the Provinces of Adana and Mersin: Livestock Breeders' Perceptions and Expectations of Cooperatives

ABSTRACT

In this study, we will try to determine the perspectives of growers living in mountain villages on cooperatives and their expectations from the cooperatives. This research was conducted as a survey with 80 livestock breeders in Adana and Mersin mountain villages between March and July 2023. First of all, a

literature study was conducted, and survey questions were prepared through preliminary grower interviews. The main population of the research was determined voluntarily, primarily by people engaged in animal husbandry in the mountain villages of the region. The surveys prepared for this purpose were applied through face-to-face interviews. To meet the research objectives, the research survey forms were arranged under subheadings, including questions about the socio-demographic structure and cooperative membership, perspective on the cooperative, and expectations from the cooperative, and the survey questions were arranged to fill a maximum 20 minutes.

When asked what the most important thing they pay attention to in the cooperative is, 45% answered that it is the activities of the cooperative to date. Which of the following would bother you the most about a cooperative you consider becoming a member of? 75% responded to the question by saying corruption. The high rate of this answer, at 75%, can be explained by the negative experiences and feelings of the growers. This situation can be considered a reason for the breeder to be cold towards cooperative membership. Among the 27 questions asked about the participants' perspectives on cooperative management, only 5% answered the question "I do not have difficulty supplying quality, cheap, timely, and reliable raw materials to my business" by saying they strongly disagreed. The rate of those who say they disagree with the questions is between 5% and 40%. 75% of the animal breeders answered their most essential expectations from the cooperative as "fairness and transparent management".

As a result, it is understood that organizing training and information meetings taking into account the reservations expressed and experiencing successful examples through on-site examination will yield beneficial results.

Key words: Mountain Villages, Growers, Cooperatives, Expectations

GİRİŞ

Türkiye büyükbaş hayvan sayısı 2022 yılında 17.023.791 baş; küçükbaş hayvan sayısı ise 56.265.750 baştır. Bu hayvan potansiyeline rağmen, canlı hayvan ve hayvansal ürün ithal ediliyor olması tartışmaları artırmaktadır. Bu noktada yetiştirici durumu ve örgütlenme ihtiyacı açık olarak ifade edilmekte ancak, yetiştirici örgütlenme düzeyi ve mevcut örgütlerin başarı düzeyi de yetersiz kalmaktadır. Hayvancılığın son yıllarda gerilemesinin en önemli nedenleri arasında hayvancılık işletmelerinin girdi maliyetlerindeki yükseklik ve yetiştiricilerin hayvansal üretimle geçimlerini sağlayamadığı için üretimden vazgeçme noktasına gelmeleridir. Bu olumsuzlukların önüne geçmek, yetiştiricilerin girdi maliyetlerini düşürüp gelirlerini yükseltici pazarlama olanaklarını iyileştirme ihtiyacını ortaya koymaktadır. Günümüzde dünya genelinde kooperatif ortaklığı sayısının bir milyar civarında olduğu düşünülmektedir. 2013 Dünya Kooperatif Veri Tabanı Raporuna göre; 56 ülkede, 2032 kooperatifin, toplam satış işlemleri 2578 milyar dolar olduğu ifade edilmektedir (ICA, 2015).

Kooperatifleşme ekonomiye yaptığı katkılar dünya çapında kabul görmüş bir örgütlenme modeli olup, özelikle ürün pazarlama ve girdi temininde yetiştiricilerin önemli aracı konumundadır. Temeli dayanışmaya dayanan kooperatifler, sosyal dayanışmayı ve bütünleşmeyi güçlendirerek, kişilerin ekonomik anlamda daha bağımsız olmalarına, ülke kaynaklarını daha etkin

ve bilinçli kullanmalarına olanak sağlarlar. Böylece, gelir dağılımındaki dengesizliklerin ortadan kalkmasına, toplumsal dayanışma ve hoşgörünün yerleşmesine katkıda bulunur (Ülker, 2011).

Gelişmiş ülkelerde yetiştiriciler kooperatifler, ziraat odaları ve üretici birlikleri gibi görev ve sorumlulukları birbirini tamamlayan demokratik örgütlere sahiptirler (Everest ve Yercan, 2012). Bu yapı içerisinde kooperatifler yetiştiricilerin ekonomik kolunu, üretici birlikleri mesleki politikaların yönlendirilmesi ve lobi faaliyetlerini, Ziraat Odaları ise hükümetler ile yetiştiriciler arasındaki köprü görevini yerine getirmektedir (Can ve Sakarya, 2012). Etkili bir kooperatifleşme kırsal ekonomik kalkınmanın sağlanmasına önemli katkılar sağlayacaktır. Kırsal ekonomik kalkınmada kooperatiflerden beklenen faydaları başlıca şu şekilde özetlenebilir:

Kooperatifler, ortaklarının üretimde kullandıkları girdileri daha rasyonel ve etkin biçimde kullanmalarına yardımcı olur. Hayvancılık üretiminde kooperatifleşmeyle girdi prodüktivitesi artar (İnan, 2008). Prodüktivitenin artması ve daha etkin kullanımla hayvancılık işletmelerinin giderek artan yatırım ve işletme sermayesi ihtiyacının yeterli miktar ve uygun maliyetle sağlanmasının önü açılır (Günlü ve ark., 2006).

Kooperatifler hayvancılık ürünleri ve üretim girdileri piyasasında ortaklarına elverişli koşullar sağlar. Çünkü Türkiye'de hayvancılık işletmelerinin çoğunluğu küçük ölçekli aile işletmelerinden oluşmaktadır (TÜİK, 2023). Bu durum piyasanın yoğun arzı karşısında üreticinin tek başına üretim miktarını planlayıp fiyat stabilitesini sağlayamamasına ve bunun sonucunda zarar etmesine, aynı şekilde yoğun talep karşısında tek başına fiyat yükseltemeyip emeğinin karşılığını alamamasına neden olmaktadır (İnan, 2008). Kooperatifler, yetiştirme, ıslah, ürün işleme, üretim gibi teknik konularda ortaklarını eğiterek hayvansal üretimde meydana gelen teknolojik gelişme ve ilerlemelerin üyelere daha kısa süre içerisinde ulaştırılması ve bunun sonucunda verim artışı ve maliyet tasarrufu sağlar (Günlü ve ark., 2006), (İnan, 2008).

Türkiye'nin hayvansal üretimde örgütlenmeden beklediği ekonomik, sosyal belki de siyasal faydaların işlevselliği örgütlenmede ekonomik, organizasyonel ve yasal çerçevesinin sağlam ve sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasına bağlıdır. Bu süreçteki en önemli noktalardan biriside üyelerinin gerçekten faydasına inandıkları ve tabandan gelen gönüllü katılımcılığın esas olmasıdır (Everest ve Yercan, 2012). Genelde örgütlenme özelde ise kooperatifçiliğin ekonomik kalkınmanın önemli bir aracı olma konumuna taşınmasıdır (Günlü ve ark., 2006). **Sutton (1970)**, İngiltere'de yaptığı araştırmada çiftçilerin kooperatiflere bağlılık derecelerini bir takım sosyoekonomik kriterleri test ederek belirlemiştir. Araştırmada, işletme büyüklüğü ortalamanın altında ve yaşlı çiftçilerin kooperatife bağlılığının, genç ve işletme büyüklüğü ortalamanın üzerinde olan çiftçilere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Karacan (1975), tarım işletmelerinin % 81,4'ünün borçlu olduğu, bu borçların % 20'sinin teşkilatlanmış kredi kaynaklarından ve % 80,0'inin teşkilatlanmamış kredi kaynaklarından sağlandığı saptanmıştır. **Aras ve Çıkın (1976)**, kooperatifçilik yönünden çiftçilerin bilinçlenmemiş olduklarını, bunun nedeni olarak da kooperatifçilik eğitim çalışmalarının ihmal edilmesi olduğunu saptamışlardır. **Koyubenbe (2005)**, "İzmir İli Ödemiş İlçesinde Süt Sığırcılığının Geliştirilmesi Olanakları Üzerine Bir Araştırma" konulu araştırmasında; İzmir ili Ödemiş ilçesinde süt sığırcılığının mevcut durumunu ve geliştirme olanaklarını ortaya konmuş, çalışmada, ilçedeki süt yetiştiricilerinin en önemli sorununun örgütlenme eksikliği olduğu belirtilmiştir. Terin ve ark. (2010), "Hayvansal Üretimin Gelişmesinde Kooperatiflerin Rolü: Kırklareli Merkez Erikler Köyü

Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Örneği" konulu araştırmasında; kooperatife üye işletmecinin yaşı, geliri, kooperatife teslim edilen süt miktarı, kooperatifçilik ile ilgili yayın okuma ve kooperatifi başarılı bulma durumları üyelerin kooperatiften beklentilerinin gerçekleşmesini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Üyelerin hayvansal üretimdeki deneyimleri ve kooperatife üye olmadan önce kooperatif ana sözleşmesini okumama durumları üyelerin kooperatiften beklentilerinin gerçekleşmesini olumsuz yönde etkilediği görülmüştür.

Kızılaslan ve ark. (1996), Araştırmada, kooperatif ortak ilişkilerinin zayıf olduğu ve yetiştiricilerde kendi kendine yardım bilincinin oluşmadığı vurgulanmaktadır. **Kaya ve Esengün (1996)**, ortakların, kooperatif bilgilerinden yoksun oldukları, kooperatif ile ilgilerinin zayıf olduğu, kooperatiflerin ise tarımsal girdileri sağlamada etkin oldukları belirlenmiştir.

Çıkın (1982), kooperatiflere ortak olan ve olmayan yumurta tavukçuluğu işletmelerinde işletme yapıları ve faaliyet sonuçları karşılaştırılmış ve kooperatif ortağı yetiştiricilerin ortak olmayanlara göre girdileri daha düşük fiyattan temin ettikleri ve eline geçen yumurta fiyatının daha yüksek olduğunu bildirmektedir. **Doğanca (1983)**, Batı Anadolu'nun iki orman köyünde yaptığı araştırmada, başarılı ve başarısız bir Köy Kalkınma Kooperatifi'ne sahip iki köyün sosyal ve ekonomik yapıları karşılaştırılmış ve iki köyde kooperatiflere farklı düzeylerde katılan çiftçilerin özellikleri saptanmıştır. Araştırmada; kooperatiflere farklı düzeyde katılanlar arasında yaşı, meslek tecrübesi, aile genişliği, ailedeki otorite şekli, eğitim düzeyi, modern tarımsal teknolojileri benimseme ve uygulama düzeyi ve kooperatifçilik bilinç düzeyi, açısından bir fark olmadığı belirtilirken, sosyal statü, modernleşme düzeyi ve sosyal katılım düzeyi yönünden önemli farklılıkların olduğu ortaya konulmuştur. **Turan (1992)**, kooperatif ortaklarına; girdi temininde % 4,54 - % 16,67 ve süt fiyatında % 12, 47 oranında katkı sağladığı, ayrıca üretici gelirinde de % 61,36 oranında artış sağladığı belirlenmiştir. **Turan (1997),** "Çerkes İlçesinde Süt Sığırcılığı Yapan İşletmeler Üzerine Kooperatifleşmenin Etkileri" konulu araştırmasında, kooperatif ortağı olan 30 ve kooperatif ortağı olmayan 47 süt sığırcılığı üretim faaliyetinde bulunan işletmelerde anket çalışması yapmıştır. Araştırma sonucuna göre kooperatife ortak olan süt sığırcılığı işletmelerinde, net kar, saf hasıla ve rantabilite oranları kooperatife ortak olmayan süt sığırcılığı işletmelerine göre daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Ancak örgütlerin beklenen faydayı sağlamasında yetiştiricilerin kooperatifçilik bilinçleri önemli fark oluşturmaktadır. Bu çalışmada Mersin ili dağlık kesiminde yaşayan yetiştiricilerin kooperatifleşmeye bakış açıları, kooperatiften beklentilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

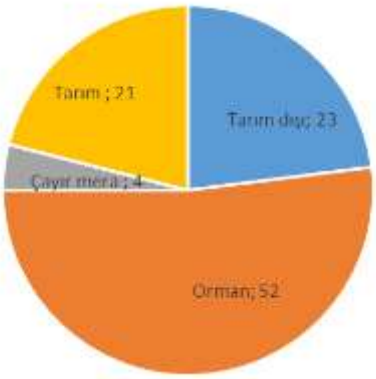
MATERYAL METOD

Bu araştırma, 2023 yılı Mart ve Temmuz ayları arası dönemde Adana ve Mersin dağ köylerinde hayvancılık yapan 80 yetiştirici ile anket çalışması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Akdeniz Havzası içerisinde yer alan Mersin İli, **1.585.300 hektarlık** yüzölçümü ile Türkiye toplam yüzölçümünün yaklaşık **%2'sini** oluşturmaktadır (http://www.mersin.gov.tr/tarim). İl yüzölçümünün **%21'inde (329.666 hektar)** tarımsal üretim gerçekleştirilmektedir. Canlı hayvan değeri bakımından Mersin ili 3,4 milyar TL ile 24. sırada bulunmaktadır. Adana ili genelinde hayvan mevcudu ilin coğrafi durumu, iklim şartları ve tarımsal karakterine göre değişiklik göstermektedir. Ova kısımlarında tüm alanlar ekime ayrıldığından daha çok ahır hayvancılığı yapılmaktadır. Şehir merkezine yakın yerlerde besi hayvancılığı ve tavukçuluk, dağlık ve ormanlık yerlerde ise koyun ve keçi

beslenmektedir (https://adana.tarimorman.gov.tr/). Adana ili geneline bakıldığında son 5 yıllık verilerde kültür sığırda %344'lük artış oranıyla en yüksek artış gerçekleşmiştir. Melez sığırda %47, yerli sığırda ise %6l artış görülmüştür. Manda sayısında ise son 5 yılda %67'lik bir gerileme görülmektedir. Adana ili geneline bakıldığında son 5 yıllık verilerde keçi %181'lik bir artışla en yüksek gelişmeyi gerçekleştirmiştir. Koyunda (yerli) %51'lik artış görülmüştür. Koyun (merinos) sayısında ise son 5 yılda %36'lık bir gerileme yaşanmıştır. Türkiye genelinde keçi %47, koyun (yerli) %13 ve koyun (merinos) sayılarında %50'lik artışlar yaşanmıştır.

Şekil 1. Çalışmanın yürütüldüğü illerin konumu ve görselleri

Şekil 1. Mersin ili arazi varlığı dağılımı (%) (http://www.mersin.gov.tr/tarim, 2023)

Mersin nüfusu 2022 yılına göre **1.916.432**'dir. Bu nüfus, **958.642** erkek ve **957.790** kadından oluşmaktadır. Adana nüfusu bir önceki yıla göre 10.733 artmıştır. Adana nüfusu 2022 yılına göre 2.274.106'dir. Bu nüfus, 1.137.455 erkek ve 1.136.651 kadından oluşmaktadır.

Adana ilinde halen yasal faaliyetlerini sürdürmekte olan 129 adet Tarımsal Kalkınma, 23 adet Sulama Kooperatifi, 12 adet Su Ürünleri Kooperatifi olmak üzere toplam 164 adet kooperatif mevcuttur. 2013 Yılı 12 Aylık Dönem içerisinde 1 adet kooperatif kuruluşu olmuştur.

Tablo 1. Mersin ili Kooperatif Ve Birlik Sayıları

	Faal olan	Faal Olmayan	Toplam	Terkin Olan

Mersin ili	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
	241	28.829	66	4.617	307	33.446	57	12.639

https://ticaret.gov.tr/data/5d43dac913b876433065529e/illereGoreKooperatifDagilimi.pdf

Öncelikle literatür çalışması yapılmış ve ön yetiştirici görüşmeleri ile anket soruları hazırlanmıştır. Araştırmanın ana evreni, öncelikle bölge dağ köylerinde hayvancılıkla meşgul olan kişilerden gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Bu amaçla hazırlanan anketler yüz yüze görüşmeler yoluyla uygulanmıştır. Ancak genel olarak yetiştiricilerin kooperatiflere bakış açısı için yapılacak ankete katılma konusunda isteksiz oldukları anlaşılmış, görüşmeler sonrasında isimlerinin yer almayacağı bilgisi verildikten sonra katılmayı kabul etmişlerdir. Araştırma anket formları, araştırma amaçlarını karşılayacak şekilde ankette öncelikle sosyo-demografik yapı ve kooperatif üyeliği, kooperatife bakış ve kooperatiften beklentileri içeren soruları içeren alt başlıklar halinde 20 dakikayı geçmeyecek şekilde Anket soruları düzenlenmiştir. Hazırlanan sorular öncelikle bir grup gönüllü ile uygulanmış ve soruların anlaşılırlığı belirlendikten sonra gerekli düzeltmeler yapılarak hedef kitleye uygulanmıştır.

Anketlere yanıt veren 80 katılımcının sonuçları SPSS (Windows 6.01 için) istatistik programı ve MS Excel programı kullanılarak çapraz tablolar oluşturularak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Mersin ili dağ köylerinde yaşayan yetiştiricilerin kooperatifleşmeye bakış açıları, kooperatiften beklentileri konulu ankette yaş, cinsiyet ve eğitim durularına verilen cevapların dağılımı Tablo 2'de özetlenmiştir.

Tablo2. Araştırmaya katılanların yaş, cinsiyet ve eğitim durularına verilen cevapların dağılımı

Cinsiyet	Sayı	Yüzde	Yaş	Sayı	Yüzde	Eğitim	Sayı	Yüzde	Kooperatif Üyeliği	Sayı	Yüzde
BAYAN	16	20,0	26-35	8	10,0	İLK	4	5,0	VAR	8	10,0
ERKEK	64	80,0	36-46	32	40,0	LİS	12	15,0	YOK	72	90,0
			47+	40	50,0	ORTA	36	45,0			
						UNİ	28	35,0			

Araştırmaya katılanların %80,0'i erkek, %50'nin 47 yaş ve üzeri; %45'nin 47 ortaokul mezunu olduğu anlaşılmaktadır. Ankete katılanların %90'ın kooperatif üyeliğinin olmaması ilginçtir. Kılıç Topuz ve Bozoğlu (2016) ortak-kooperatif arası ilişkilere ortakların yaşı %10 önem düzeyinde anlamlı ve negatif etki ettiğini ve genç çiftçilerin kooperatifleriyle ilişkileri daha fazla olduğunu ifade etmektedir. Ancak bu çalışmada genç Kabul edilen 26-35 yaş aralığıın sadec %10 olması ve kooperatif üyeliğinin olmamasının sonuçları etkilemesi muhtemeldir. Ertek ve ark. (2016), "Sığırcılık İşletmelerinde Kooperatif Üyeliğini Etkileyen Faktörlerin Analizi: TRA Bölgesi Örneği" konulu araştırmasında; sığırcılık işletmelerinde kooperatif üyeliğini etkileyen faktörler için yaptığı çalışmada yetiştiricilerin kooperatife üye olmasında üreticinin yaşı, tecrübesi, hayvancılık dışında elde ettiği gelir, sahip olduğu hayvan sayısı ve almış olduğu destek miktarının önemli oranda etkili olduğu belirlenmiştir. Everest ve Yercan (2016) çiftçilerin eğitim düzeyleri, tarımsal eğitimlere katılma durumları ve kooperatif yönetiminde görev almış olma durumlarının kooperatifçilik ilkelerini bilme üzerinde etkili olarak saptandığını ifade etmektedirler. Araştırıcı ayrıca, çiftçilerin tarımsal eğitimlere katılma durumları kooperatifçilik ilkelerini bilmeyi düşünme eğilimini %11 artırmaktadır. Bu bölge yetiştiricilik yapanların %45'nin orta öğretim %35 ise yüksekokul veya bir üniversite mezunu olmasına rağmen kooperatife olumsuz bakmaları bölgesel farklılık ve yaşanmışlıkların etkili olduğunu düşündürmektedir. Ayrıva Everest ve Yercan (2016)'ın araştırma ana materyalinin hayvancılığın oldukça gelişmiş olduğu batı bölgelerinden ve kooperatif ortaklarından yapılan anket sonu elde edilmiş olması sonucu etkilemektedir. Bizim çalışmamızda yetiştiricilerin %90'nın herhangi bir kooperatif üyeliği olmaması bu bulguyu destekler niteliktedir. Araştırmaya katılanların arazi varlığı ve hayvan sayıları dağılımı Tablo 3.'de özetlenmiştir. Yetiştiricilerin bu hayvanların dışında arı kovanı ve kanatlı hayvanlarının da olduğu ancak ticari boyutta olmadığı ifade edilmiştir.

Tablo 3. Araştırmaya katılanların arazi varlığı ve hayvan sayıları dağılımı

Arazisi Varlığı	Sayı	Yüzde	**Yem Bitkisi Ekim Alanı**	Sayı	Yüzde	**Büyükbaş hayvan sayısı**	Sayı	Yüzde	**Küçükbaş hayvan sayısı**	Sayı	Yüzde
0-2	12	15,0	YOK	56	70,0	YOK	56	70,0	8,00-50	9	45,0
5-10	40	50,0	1,00	4	5,0	7,00	4	5,0	51,00-100,00	2	10,0

30 d	20	25,0	Cevapsız	20	25	10,00	4	5,0	101-200	2	10,0
50 d	4	5,0				42,00	4	5,0	201-400	3	15,0
5000	4	5,0				70,00	4	5,0	400+	4	20
						200+	8	10,0			
Toplam											

Araştırmaya katılanların %50,0'i 5-10 da araziye sahip olduğunu, %70'nin Yem Bitkisi Ekim Alanının olmadığı,%70'nin büyükbaş hayvanı olmadığı, ancak hepsinin küçükbaş hayvanı olduğu anlaşılmıştır. Ancak hayvancılık, genel olarak iptidai şartlarda aile işletmeciliği şeklinde küçük ve dağınık olarak yapılmaktadır. **Çamoğlu ve ark. (2012)**, sermaye varlığı ile yüksek verimliliğin küçük ölçekli yetiştiricilerin pazara katılımlarında çok önemli iki etken odluğunu ifade etmektedir.

Ankete katılanların kooperatif yönetimi ile ilgili bakış açılarına dair verilen cevapların dağılımı Tablo 4' de özetlenmiştir.

Tablo 4. Ankete katılanların kooperatif yönetimine bakış açıları

Kooperatif yönetimi kimde olmalıdır	Sayı	Yüzde	Kooperatifte dikkat ettiğiniz en önemli husus	Sayı	Yüzde	Kooperatifte sizi en çok rahatsız eden konu	Sayı	Yüzde
Devlet	48	60,0	Cevapsız	4	5,0	Adil olmayan yönetim	12	15,0
Bölgenin ileri gelenleri	0	0	Çevremde ki insanların söylemleri	12	15,0	Yolsuzluk	60	75,0
Özel sektör	12	15,0	Kooperatifin o güne kadarki faaliyetleri	36	45,0	Sevmediğim kişilerin kooperatife üye olması	4	5,0
Devlet + Özel sektör	16	20,0	Kooperatifin katkısı	28	35,0	Kooperatiften fayda sağlayamayacağımı anlamam	0	0

Akrabalarım	4	5,0	Kooperatif üye ve yöneticilerini tanımam	0	0	Kooperatif üyeliği için para ödemem gerekmesi	0	0
			Akrabalarımın kooperatife üyelik durumu	0	0	Cevapsız	4	5,0

Kooperatif yönetimi kimde olmalıdır sorusuna, katılımcıların %60,0'I devlette diyerek yanıt vermişlerdir. Kooperatifte dikkat ettiğiniz en önemli husus nedir sorusuna %45 I Kooperatifin o güne kadarki faaliyetleri diyerek yanıtlamışlardır. Üye olmayı düşündüğünüz bir kooperatifte aşağıdakilerden hangisinin varlığı sizi en çok rahatsız eder? Sorusuna ise %75'İ yolsuzluk diyerek yanıt vermişlerdir. Bu cevabın %75 düzeyinde yüksek oranda yer alması yetiştiricilerin olumsuz tecrübe ve duyum sahibi olmaları ile açıklanabilir. Bu durum yetiştiricinin kooperatif üyeliğine soğuk bakma nedeni sayılabilir.

Everest ve Yercan (2016) eğitim seviyesi, tarımsal eğitimlere katılma ve kooperatif yönetiminde görev alma kooperatif ilkelerini bilmeyi düşünme üzerinde etkili faktörler olarak bildirmektedirler. Ankete katılanların kooperatifler konusundaki görüşleri Tablo 5 de özetlenmiştir. Kılıç Topuz ve Bozoğlu (2015 Samsun İlindeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinde ortak-kooperatif ilişkilerinin analizi başlıklı çalışmalarında ortak-kooperatif arasındaki ilişkileri tarımsal deneyim, ortaklık süresi ve 1163 Sayılı Kooperatifçilik Kanununu okuma durumunun pozitif, ortakların yaşının ise negatif olarak etkilediğini bildirmektedirler.

Tablo 5. Ankete katılanların koperatif yönetimine bakış açıları

	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyoru
Kooperatifleşmenin bölge hayvancılığımıza katkı sağlayacağına inanıyorum.	10	70,0	20,0		

Kooperatifleşerek üretim yapan yetiştiricilerin bireysel olarak üretim yapanlara göre daha avantajlı olduğunu düşünüyorum.	**15**	**70,0**	**15,0**		
Kooperatifleşmenin üretim standartlarımın yükselmesine katkı sağlayacağını düşünüyorum.	**5**	**70,0**	**25,0**		
Kooperatiflerin üretim sürecinde teknik bilgi ve doküman açısından bana katkı sağlayacağına inanıyorum.	**15**	**40,0**	**45,0**		
Kooperatiflerin görev ve hizmetlerinin tam olarak bilincindeyim.	**15**	**40,0**	**45,0**		
Kooperatifin en önemli hizmetlerinden biri ortaklarına danışmanlık hizmeti vermektir.	**10**	**55,0**	**35,0**		
Kooperatifin en önemli hizmetlerinden biri ortaklarına ucuz ve kaliteli hammadde teminidir.	**10**	**55,0**	**35,0**		
Kooperatifin en önemli hizmetlerinden biri ortaklarına uzun vadeli ve düşük faizli kredi imkanı sağlamaktır.	**10**	**50,0**	**40,0**		
İşletmeme kaliteli, ucuz, zamanında ve güvenilir hammadde temininde zorlanmıyorum.	**25,0**	**40,0**	**15**	**15**	**5**
Üretimime katkı sağlayacak her türlü bilgi, belge ve dokümana istediğim an ulaşabiliyorum.	**15**	**70,0**	**15**		
Kooperatife katılmamın asıl nedeni ortaklarına sağladığı kredi imkanlarından yararlanmak.	**5**	**55,0**	**25,0**	**15**	
Ürettiğim ürünleri pazarlamada herhangi bir zorluk çekmiyorum.	**5**	**45,0**	**10**	**40,0**	
Ürettiğim ürünlerin pazarda hak ettiği fiyata alıcı bulduğunu düşünüyorum.	**10**	**50,0**	**25,0**	**15**	
Ürettiğim ürünlerin markette ambalajlanarak satılan ürünlerden çok daha iyi olduğunu düşünüyorum.	**35**	**45,0**	**20**		
Ürettiğim ürünleri satarak ailemi hak ettiği standartlarda yaşatabiliyorum.	15	45,0	10	30	
Üretim sürecinde harcadığım emeğin maddi karşılığını aldığıma inanıyorum.	25	35,0	20	20	
Ürettiğim ürünlerin market raflarında satıldığını görmek beni mutlu eder.	30,0	45,0	20	5	
Ürettiğim ürünleri pazara sununcaya kadar gıda güvenliği açısından hiçbir risk oluşturmayacak şekilde muhafaza ediyorum.	45,0	35,0	15	5	
Tarımsal Satış Kooperatifi kelimesini daha önce en az bir kez duydum.	15	60	5	15	
Tarımsal Satış Kooperatiflerinin görev ve hizmetlerini tam olarak biliyorum.	20	40,0	25	15	
İlçemizde kurulacak bir tarımsal satış kooperatifinin bölge hayvancılığına katkı sağlayacağına inanıyorum.	15	70	10	5	

Başarılı bir kooperatifleşmenin ön koşulu ortaklarının birbirlerine güvenmesidir.	15	70	**15**		
Bir kooperatife güvenmem ve ona dahil olmak istemem için kooperatif yönetimini tanımalıyım.	30,0	50,0	15	5	
Bir kooperatifin devamlılığını sağlayabilmesi üyelerinin güvenlerini kazanmasına bağlıdır.	25	45	30		
Güvenmediğim halde fayda sağlayacağına inandığım bir kooperatife üye olmak isterim.	20,0	60,0	10,0	10,0	
Kooperatiften en önemli beklentim yönetimde adalet ve şeffaf yönetimdir.	15,0	75,0	5,0	5,0	
Kooperatife teslim edeceğim ürünümün hangi işlemlerden geçtiğini bilmek, nereye ve ne kadara satıldığından haberdar olmak isterim.	15,0	75,0	10,0		

Tablo 5 den kooperatiflerin görev ve hizmetlerinin tam olarak bilincindeyim diye cevap verenlerin oranı %40,0 olarak belirlenmiştir. Ürettiğim ürünlerin pazarda hak ettiği fiyata alıcı bulduğunu düşünüyorum diyenlerin oranı %60 iken aksini belirtenlerin oranı %40 olarak belirlenmiştir. Bu noktada yapılan tespitler yaylacıların bu bölgede doğrudan ve sipariş yolu ile satış yapma imkanı temin etmesi nedeniyle farkların olduğu anlaşılmıştır. Ankete katılanların kooperatif yönetimine bakış açılarına dair sorulan 27 sorudan sadece "işletmeme kaliteli, ucuz, zamanında ve güvenilir hammadde temininde zorlanmıyorum" sorusuna kesinlikle katılmıyorum diyen %5'lik bir grup ve 13 soruya da katılmıyorum diyenlerin oranı da %5 ile %40 oranında olduğu anlaşılmaktadır. Ankete katılanların kooperatiften en önemli beklentim yönetimde adalet ve şeffaf yönetimdir. sorusuna %75 oranında katılıyorum cevabı vermişlerdir. Everest ve Yercan (2016) çiftçilerin kooperatife ortak olmadaki ilk amaçlarının girdi temin etmek olduğunu ve çiftçilerin en iyi bildiği kooperatif ilkesinin "Kooperatifler arası işbirliği" iken en az iyi bildikleri ilkenin ise "Özerklik ve bağımsızlık" ilkesi olduğunu ifade etmektedirler. Kılıç Topuz ve Bozoğlu (2016) Tarımsal kalkınma kooperatifi ortaklığının ortakların tarımsal gelirine etkisi sorgulandığında, en büyük gelir artışının güçlü ilişkiye sahip ortaklarda olduğunu bildirmektedirler.

Sonuç

Mersin ili dağ köylerinde yaşayan yetiştiricilerin kooperatifleşmeye bakış açıları, kooperatiften beklentilerini tespit amacıyla yapılan bu çalışmada, kooperatif yönetimi kimde olmalıdır sorusuna,

katılımcıların %60,0'I devlette diyerek yanıt vermişlerdir. Kooperatifte dikkat ettiğiniz en önemli husus nedir sorusuna %45'i Kooperatifin o güne kadarki faaliyetleri diyerek yanıtlamışlardır. Üye olmayı düşündüğünüz bir kooperatifte aşağıdakilerden hangisinin varlığı sizi en çok rahatsız eder? sorusuna ise %75'İ yolsuzluk diyerek yanıt vermişlerdir. Bu cevabın %75 düzeyinde yüksek oranda yer alması yetiştiricilerin olumsuz tecrübe ve duyum sahibi olmaları ile açıklanabilir. Bu durum yetiştiricinin kooperatif üyeliğine soğuk bakma nedeni sayılabilir. Ankete katılanların kooperatif yönetimine bakış açılarına dair sorulan 27 sorudan sadece "işletmeme kaliteli, ucuz, zamanında ve güvenilir hammadde temininde zorlanmıyorum" sorusuna kesinlikle katılmıyorum diyen %5'lik bir grup ve 13 soruya da katılmıyorum diyenlerin oranı da %5 ile %40 oranında olduğu anlaşılmaktadır. Ankete katılanlar kooperatiften en önemli beklentilerini %75 oranında yönetimde adalet ve şeffaf yönetimdir" diyerek cevaplamışlardır. Ekonomik kalkınmada çeşitli politikalar ve uygulamalar kullanılır. Ancak, sürdürülebilir ekonomik kalkınmada üreticiden tüketiciye herkesin sürece dahil edilmesi gerekir. Bu anlamda, çekincelerin dikkate alınarak eğitim ve bilgilendirme toplantılarının şeffaf ve geniş katılımlı olarak düzenli olarak yapılması ve başarılı örneklerin yerinde inceleme ile tecrübe edilmesi faydalı sonuçlar verecektir.

Teşekkür

Bu araştırma Çukurova Üniversitesi tarafından, Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından (BAP) "FYL - 2018 - 11382" kodu ile desteklenmiştir.

Kaynaklar

TÜİK, 2023. Tarımsal İşletme Yapı Araştırması 2023.

Aras, A. ve Çıkın, A., 1976. İzmir ve Çevresinde Mevcut Tarım Kooperatiflerine Ortak Çiftçilerin Bu Kooperatiflerden Yararlanma Durumları ve Kooperatifçilik Eğilimleri Üzerinde Bir Araştırma. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 292, Bornova-İzmir.

Can, M.F., Sakarya, E., 2012. Dünya ve Türkiye'de Tarım ve Hayvancılık Kooperatiflerinin Tarihsel Gelişimi, İktisadi Önemi ve Mevcut Durumu. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, Cilt 83, s. 27-36, Yenişehir-Ankara.

Çamoğlu, M.S., Yılmaz, H., Gül, A., Görgülü, M., 2012. Kooperatifler Aracılığıyla Hayvan Dağıtımı Kapsamında Desteklenen Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Pazara Katılım Düzeyini Etkileyen Faktörlerin (Üreticiye ve İşletmeye Ait) Analizi: Adana İli Örneği. Tarım Ekonomisi Dergisi 2012; 18(1) : 13 – 22.

Çıkın, A., 1974. İzmir ve Çevresinde Mevcut Tarım Kooperatifleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma. E.Ü. Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Basılmamış Doktora Tezi, Bornova-İzmir.

Çıkın, A., 1982. Kooperatifleşmenin Tarım İşletmeleri Üzerine Ekonomik Etkileri: Bir Örnek Olay Araştırması. E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları, No: 425, E.Ü.Z.F Ofset Basımevi, Bornova-İzmir.

Doğanca, M.Y., 1983. Batı Anadolu'nun İki Orman Köyünde Yayım Açısından Kooperatifleşme Olayı ve Kooperatiflere Katılımı Etkileyen Faktörler Üzerinde Bir Araştırma. E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No: 469, E.Ü.Z.F. Ofset Basımevi, Bornova-İzmir.

Ertek, N., Demir, N., Aksoy, A., 2016. Sığırcılık İşletmelerinde Kooperatif Üyeliğini Etkileyen Faktörlerin Analizi: TRA Bölgesi Örneği. Alın teri Zirai Bilimleri Dergisi, 30 (B) – 2016 38 – 45.

Everest, B., Yercan, M., 2012. Yoksullukla Mücadelede Kooperatiflerin Önemi: Tarım Kredi Kooperatifleri Örneği. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt 1, s 418-424, Konya.

Everest, B., Yercan, M., 2016. Kooperatif Ortaklarının Kooperatifçilik İlkerlerini Algılamaları Üzerine Bir Araştırma: Tarım Kredi Kooperatifleri Örneği. Ege Üniv. Ziraat Fak. Derg., 53 (1):67-73.

FAO, 2017. Food and Agriculture Organization of the United Nations, available at: www.fao.org (Erişim: 18.02.2018)

Günlü, A., Atasever M., Karakaya Y., 2006. Erzurum İli Hayvancılığının Yapısal Özellikleri ve Yakın Gelecekteki Durumu Üzerine Genel Değerlendirme. Atatürk Üniversitesi Vet. Bil. Derg. 2006,1 (3-4) 55-68.

Hardee, G., 1961. Social Structure and Porticipation in An Australian Rural Community. Rural Sociology, Vol. 26, s. 240-251.

ICA, (International Co-operative Alliance). 2015. Explorıng the cooperatıve economy report 2013. http://euricse.eu/sites/ euricse.eu/files/wcm2013_web_0.pdf Erişim: Eylül, 2015.

İnan, İ.H., 1984. Çorlu İlçesi Seymen Köy Kalkınma Kooperatifinde Grup Tarımının Ekonomik Analizi. Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları No: 52, Ankara.

İnan, İ.H., Gülçubuk, B., Ertuğrul, C., Kantürer, E., Baran, E. A., Dilmen, Ö., 2000. Türkiye'de Tarımda Kırsal Kesim Örgütlenmesi. Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Cilt 1, s. 145-176, Ankara.

İnan, İ.H., 2008. TÜRKİYE'DE TARIMSAL KOOPERATİFÇİLİK VE AB MODELİ. İstabul Ticaret Odası Yayınları No: 73, s 95-198, İstanbul.

Karacan, A.R., 1975. Elazığ Merkez İlçe Tarım İşletmelerinin Ekonomik Analizi, Tarımsal Kredi-Kooperatifçilik Sorunları ve Toplum Kalkınmasında Tarımsal Kredi ve Kooperatiflerin Rolü. Atatürk Üniversitesi Yayınları, No: 372, Sevinç Matbaası, Ankara.

Kaya, Ü., Esengün, K., 1996. Tokat İli Kazova Yöresinde Üreticilerin Tarım Kooperatiflerinden Yararlanma Durumları ve Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma. Türkiye 2. Tarım Kongresi, Cilt 2, s.394-398, Adana.

Kılıç Topuz, B. , Bozoğlu, M. "Samsun İlindeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinde ortak-kooperatif ilişkilerinin analizi" . Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi 30 (2015): 246-253 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuanajas/issue/20243/214651>

Kızılaslan, N., Gürler, A.Z., Kızılaslan, H., 1996. Türkiye'de Tarım Kredi Kooperatiflerinde Kooperatif Ortak ilişkilerinin Değerlendirilmesi (Tokat İli Örneği). Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt 1, s. 383-393, Adana.

Koyubenbe N., 2005. İzmir İli Ödemiş İlçesinde Süt Sığırcılığının Geliştirilmesi Olanakları Üzerine Bir Araştırma. Hayvansal Üretim 46(1): 8-13, 2005, Ege Üniversitesi Ödemiş Meslek Yüksekokulu, Ödemiş-İzmir.

Kutlu, H.R., Gül, A., Görgülü, M., 2016. Türkiye Hayvancılığı; Hedef 2023 - Sorunlar, Çözüm Yolları Ve Politika Arayışları. http://www.zootekni.org.tr/upload/File/Hayvanclk%20Rapor-Sonhali.pdf. Erişim tarihi: 28 Ocak 2018.

MÜLAYİM, Ziya G., 2013. Kooperatifçilik. Güncellenmiş ve Yenilenmiş Yedinci Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara.

Newbold, P., 1995. Statistics For Business And Economics, Prentice-Hall International, New Jersey, 867 p.

Rawls, A.J., 1972. Theory Of Justice. Edition 2, s. 15, Cambridge.

SINA, Z.,SOYER, S., 1998. Sosyolojik Açıdan Kooperatifçilik Teorisinin Niteliğine ilişkin Düşünceler. Amme İdaresi Dergisi, Cilt 31, Sayı 3, s. 103-117.

Sutton, S.W., 1970. Farmer Cooperation: An Investigation of Member of Behaviour In Three Vegetable Marketing Groups. University of Reading, AERDC, No: 2050,Reading, England.

Şahin, A., Cankurt, M., Günden, C., Miran, B., Meral, Y., 2013. Türkiye'de Kooperatiflere Ortak Olmada ve Kooperatif Başarısında Etkili Faktörlerin Analizi. Akademik Ziraat Dergisi, 2(1): 23-34.

Terin, M., Yavuz, F., Yıldırım, İ., Güler, İ.O., 2010. Hayvansal Üretimin Gelişmesinde Kooperatiflerin Rolü: Kırklareli Merkez Erikler Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Örneği. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt 1, s. 542-549, Şanlıurfa.

Turan, A., 1992. Süt Fabrikası İşleten Tonya ve Bütün Köyleri Kalkındırma Kooperatifinin Tarımsal Kooperatif İşletmeciliği Yönünden Analizi. A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

Turan, A., 1997. Çerkes İlçesinde Süt Sığırcılığı Yapan Tarım İşletmeleri Üzerine Kooperatifleşmenin Etkileri. Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yayınları, No: 5, Ankara.

Turan, A., 1999. GAP Bölgesinde Üretici Örgütlenmesi ve Kooperatifler. GAP I. Tarım Kongresi, Cilt 1, s.435-444, H.R.Ü. Ziraat Fakültesi, Şanlıurfa.

Ülker, F.E., 2011 Kooperatif İşletmelerde İş Görenlerin İş Tatmini İle Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Tarım Kredi Kooperatifleri Tekirdağ İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.

Vural, H. ve Fidan, H. 2007. Türkiye' de Hayvansal Üretim ve Hayvancılık İşletmelerinin Özellikleri. Tarım Ekonomisi Dergisi, Cilt 13(2), s.49-59, Bursa.

Yercan, M., 1996. İzmir Yöresinde Seçilmiş Bazı Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerde Kaynak Kullanımı ve Kooperatif İşletmelerde Etkinliğin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma. E.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı (Basılmamış Doktora Tezi), Bornova-İzmir.

Yılmaz H., Gül A., 2010. Adana İlinde Kooperatifler Aracılığıyla Uygulanan Süt Sığırcılığı Projelerinin Genel Bir Değerlendirmesi. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt 1, s. 534-541, Şanlıurfa.